

БУДДА

I ГЛАВА

БУДДА ШАКЬЯМУНИ

1. БУДДАНЫН ЖАШООСУ

1. Түштүк Гималайдын этегинен агып өтүүчү Рокхани дарыясынын жээгинде, Шакья элиниң мамлекетинин борбору Капилавасту шаарындагы сепилдэ Суддходана Гаутама деген хан жашаган. Ал акылмандуулук жана адилеттүүлүк менен әлди башкарғандыктан, эли сүйүп, ага толук баш ийип турчу.

Ал эми ханышанын аты Майя эле. Майя Шакья эли негиздеген дагы бир кошуна мамлекеттин падышасынын кызы эле. Ханышанын атасы Суддходана Гаутаманын таякеси болчу. Ал ханга аталаш карындаш болгон.

Жыйырма жылдан ашуун хан жана ханыша балалуу болгон эмес. Бирок бир жолу ханыша шумдуктуу түш көрөт, анда оң капиталынан ичине ак пил кирип, ошондон боюна бүтөт. Хан, хан сарайдагыдар жана бүткүл әл күндөрдү манжалап санап, чыдамсыздык менен баланын төрөлүшүн күтөт. Элиниң салты боюнча төрөөгө аз калган ханыша өзү туулуп өскөн үйүнө жөнөйт. Жолдо ал Лумбини багында дем алат.

Жаз күнү болгондуктан ашоки гүлдөрү жадырап-жайнап, айлананы көркөндүрүп турган эле. Ханыша гүлдөп турган бутакты үзүп алууга оң колун сунгандан учурда уул төрөйт. Ханыша жана анын уулун даназалап айлана-тегеректегинин баары ырта салат. Бул күн 8-апрель эле.

Кубанган хан уулун Сиддхартха деп атait, бул ат "бардык каалоолордун аткарылыши" дегенди түшүндүрөт.

2. Бирок кубанычтан кийин ханды кайғы күтүп турган эле. Көп өтпөй ханыша Майя дүйнөдөн кайтат. Ханзааданы ханышанын кичи синдиси Махапраджапати асырай баштайт.

Хансарайдан алыс эмес тоодо Асита аттуу акылман-кечил жашоочу. Ал сарайдын үстүндөгү жаркыроону көрүп, сарайга келет. Ошондо жаңы төрөлгөн ханзааданы көрсөтүшкондо, кечил алдын ала миндет: "Качан бала чонойгондо, эгерде сарайда калса, улуу хан болот да бүткүл дүйнөнү бириктирет. Бирок ал сарайды таштап, кечил болуп акыйкатты тапса, Будда болот, дүйнөнү сактап калуу тагдыры буйрулган."

Будда Шакъямуни

Акылман-кечилдин алдын ала айтан созуно хан алгач сүйүнөт, бирок акырындап барып, уулунун сарайды таштап, кечил болуп кетүүсү жөнүндөгү ой анын тынчын ала баштайт.

Жети жашынан баштап ханзаада билим алыш, аскердик өнөрдү үйрөнө баштайт. Бир жолу ал хан менен жазында айылга барат. Дыйкандин жер айдап жатканын карап жатып, чымчыктын соко өткөндөн кийин чыгып калган куртту жеп алганын көрөт. "О карангүн! Тирүү жандыктар бириң-бири жеп жатат!" – деп кыйкырып жиберет, көргөнүнө таңданып, дарактын көлөкөсүнө отуруп, терең ойго батат.

Энесинен эрте ажырап, анан тирүү жандарды бири-бирин жеп жатканын көрүп ханзада жашоонун трагедиясын эрте түшүнөт, бул анын сезимтал жанын катуу жараланткан. Жараат, жаш дарактагы кесиндидей, убакыт менен жетилип келаткан ханзааданы түнөрткөн түпөйүл чексиз ойлорго сала берген.

Уулундагы мындай өзгөрүүлөр хандын эсине акылман кечилдин айтканын салат, анын тынчы кете баштайт. Ханзааданын көңүлүн ачуу үчүн падыша баарын жасайт. Ханзаада 19 жашка чыкканда апасынын улуу агасы Супрабуддха хандын кызы Яшодхараны алыш берет, Яшодхара Девадаха сепилинде жашоочу.

3. Он жыл бою ханзаада жаз, күз, жамғыр сарайларында майрам жана тойдун үстүндө жашады. Бирок ал дайыма жашоонун ақыйкатына жетүүнү көздөп ойго батчу.

Адамдардын көзүн тайгызган хан сарайдаты азем жасалгалар, жаштыгым, чың денем мен үчүн эмнени билдириет? Адамдар ооруйт, акыр аягында өлүшөт. Эч ким өлүмдөн кача албайт. Жаштыктын, ден–соолуктун жана жашоонун мааниси эмнеде?

Адам жашайт. Демек, ал бир нерсени издейт. Бирок кээ бирөөлөр туура эмести издешсе, башкалар туураны издешет. Туура эмести издегендөр башында картаю, оору жана өлүм турса да түбөлүк жаштыкты жана түбөлүк өмүрдү, өлбөстүктү издешет.

Ал эми туураны издегендөр түшүнөт, бул жаңылыш экенин, ошондуктан карылыктан оорудан, өлүмдөн жана жашоонун башка оорчулуктарынан жогору турганды издешет. Мен азыр туура эмести издең жатам.

Будда Шакъямуни

4. Ушинтип терең ойлонуулардын жана жан дүйнөнүн күрөшүнүн жылдары өтүп жатты. Ханзаада 29 жашка чыкканда жалгыз перзенти Рахула төрөлдү, ошондо ал сарайды таштап кетүүнү чечет. Өзү менен кошо ат кошчу Чандаканы алыш, жакшы көргөн аты Кантхаканы минип сарайды таштап бул дүйнө менен байланышты үзүп, дербиштик жашоого аттанат.

Мына ошондон тартып аны ибилис азгыра баштайды. Эң жакшысы сарайга кайрыл, күт. "Жакында бүткүл дүйнө сеники болот" – дейт. Ханзаада: "Жогол ибилис! Бул дүйнөдө мага эч нерсенин кереги жок." – деп кыйкырып жиберет, ибилисти кубалайт. Ханзаада кечил болуп чачын алдырат да кайырчы болуп түштүккө карай сапар тартат.

Ханзаада алгач Бхатаву деген акылман кечилди таап, анын аскеттик практикасы менен таанышат. Андан кийин ал Каламу жана Удраку Раматруга барып, алардын аскеттик жашоосун карап көрөт да, өзү да ошолордой жашай баштайды. Бирок көп узабай. Мындай жашоо көз ачылуу, таанууга жеткирбесин түшүнөт. Ал Магодха мамлекетине жөнөйт. Мына ошол жакта Гайя шаарынын жанынан агып өтүүчү Найранджана дарыясынын жээгингидеги токойдо өзүн катуу физикалык кыйноолорго сала баштайды.

5. Бул ақыйкатта ырайымсыз, өтө катаал өзүн-өзү физикалық жактан кыйноо эле. Акыр аягында ал мойнуна алғандай, бул болуп көрбөгөн өзүн-өзү кыйноо эле. Анын сөзү боюнча өткөн убакта бир да ас ket өзүн мындай кыйноого салган әмес, азыркы учурда да бир да өзүн кыйноочу ас ket жана келечекте да көр турмушту таштаган бир да кечил өзүн мынчалық катаал кыйноого салбайт.

Бирок бул өзүн-өзү кыйноо ханзаадага әмне издесе, ошону бербеди. Ал өкүнбөстөн 6 жыл созулган өзүн өзү кыйноолорду токtotуп, дарыяга барып чайкануу расмисин жасап, жаш қыз Суджатанын колунан сүт ботко ичиp, начарлап калган ден-соолугун чынай баштайт.

Токайдо ханзаада менен бирге өздөрүн физикалық кыйноого салган беш кечил ханзаада чыдай албады деп, аны таштап башка жерге кетишет.

Ханзаада жалгыз калат. Ал дарактын көлөкөсүнө отуруп, өлүмгө даяр турup, сүкүткө чөгө баштайт. Ал өзүнчө: "Мейли каным соолсун. Мейли этим чириisin. Мейли сөөгүм сөпөт болсун, бирок мен бул жерден козголбойм" – деп чечет.

Анын жан дүйнөсүндө оор жана айыгышкан күрөш жүрө баштайт. Жан дүйнөсүн тынчсыз жана кооптуу ойлор дүрбөлөң түшүрүп, караңгы көлөкөлөр

нары-бери учуп, арбайган сөлөкөттөр бирин-бири алмаштырат. Мунун баары Ибилистин жасаган жоруктары эле. Аны менен күрөшүп жатып, ал бардык жерде ага жетип, аны талкалап жатты. Кан төгүлүп, тирүү эт тытмаланып, сөөктөр кычыраган бул күрөш жашоо үчүн эмес, өлүм үчүн жүргөн эле.

Бирок, бул күрөш токтогондо, асманда таңкы жылдыз чыгып, жаңы күндүн келгенин кабарлайт, ханзааданын жаны жаркылдап, көзү ачылып, Будда болуп калат. Бул 8-декабрдын таңында, ханзаада 35 жашка киргендे болгон эле.

6. Мына ошондон тартып ханзаада Будда, Көзү ачылган, Ушундай кеткен, Шакуямуни же Шакья элинен чыккан Акылман, Кут Жалганган деген жана башка аттар менен атала баштайт.

Шакуямуни биринчи кезекте алты жыл бою бирге жан кыйнашкан беш кечил жашаган Варанасидеги Мригадавуга жонойт, аларга барып, аларды өз ишенимине киргизет. А кечилдер биринчи учурда Буддадан качышат, бирок анын айткандарын угуп отуруп, ишеними артып, анын биринчи окуучулары болуп калышат. Раджагрихеде ал Бимбисара ханды өз ишенимине киргизет. Шакуямуни анын сарайында калып, өз окуун бүт мамлекетке жайлата баштайт.

Чаңқагандар сууга, ачкалар тамакка тартылғандай адамдар ага келе баштайт. Бул жерде Шарипутру жана Маугальяяну деген окуучулары менен бирге эки минден ашуун адам Будданын окуучусу болуп калат.

Судходана хан уулунун кадимки турмуштук жашоодо жашай берүүсүн каалаган жана уулунун хан сарайдан чыгып кетиши менен терең кайгыда калган ханзааданы багып өстүргөн Махапрадапати, ханыша Яшодхара жана Шакъя элинин башка өкүлдөрү Будданы ээрчиp, анын окуучулары болуп калышат. Андан башка көптөгөндөр Шакъямуниин тарапкерлеринен да болуп калышат.

7. 45 жыл өз окуусун айтып жүрүп, Шакъямуни 80 жашка чыгат. Раджагрихадан Шривастиге бараткан жолдо Вайсалиде ал ооруп калып, үч айдан кийин Нирванага өтөрүн алдын ала айтат. Өз окуусун жайылтуучу саякatty улантып, Шакъямуни Павага жетет, ал жерде Чунда уста берген Тамактан жегенден кийин, өзүн начарыраак сезе баштайт. Бирок ооруга жана бүт денесиндеги алсыздыкка карабай, ал андан нары Кусинагаруга жөнөйт. Кусинагара шаарынын четиндеги токойго кирип, эки бийик дарактын ортосуна, жерге жатат.

Будда Шакъямуни

Жерде жатып ал өз окуучуларын окутууну улантат жана өзүнүн улуу Буддалыкты жайылтуучу милдетин өтөп, көңүлүк жай болуп Нирванага өтөт.

8. Шакъямуни Нирванага өтүп кеткенде, Кусинагара шаарынын жашоочулары терең кайгыга батышат. Будданын сүйүктүү окуучусу Ананданын буйруусу менен алар өз окутуучусунун денесин отко беришет.

Алжатасатру хан жана башка 7 индиялык хан Шакъямунигин күйгүзүлгөн денесинен "калгандарын" берүүнү суранышат, бирок Кусинагари шаарынын жашоочулары бербей коюшат, өз ара согуш башталат. Бирок акылман Дронанын кеңеши боюнча "калгандарды" сегиз олкө өз ара болуп алышат. Андан башка мамлекеттер да, элдер да алышат. Алар ыйык "калгандарды" кастанлап сактай башташат. Аларды сактоо үчүн 10 буддалык пагод курулган.

2. АКЫРКЫ СӨЗ

1. Кусинагара шаарынын четинdegи токойдо Шакъямуни өз окуусу боюнча акыркы насаатын айтат.

Өз окуучуларына кайрылып, ал минет: "Өзүңөр башкаларга жарык болгула! Өзүңөр-өзүңөргө

тиреқ, таяныч болгула жана эч кимге үмүт такпагыла!
Менин окуум силерге тирек жана жарык болсун!
Башка окууларга таянбагыла!

Өзүңөрдүн кир дененөрге карап, анын булганычтыгын, ыпластыгын билгиле жана жакшы кийимдерди каалабагыла! Билгиле, жыргалга батууда, азап тарттуу да кыйналуунун себеби болуп кызмат кыларын, жыргал-ырахатка берилбегиле. Өз жан дүйнөнөргө карап, анда өзүңдүн "менин" жок экенин билгиле жана өз сезимицерге алдырып, адашпагыла! Мына ошондо силер кыйналуудан толук жана ар дайыма кутула аласынар. Эгерде мен бул дүйнөдөн кеткендөн кийин да, ушул окуудан чёттебей, аны бекем кармасаңар, менин чыныгы окуучуларым болосунар.

2. Ар дайым менин ушул кезге чейин силерге бардык айткандарымды, окуганымды эстегиле, ал жөнүндо ойлогула, маанисине жеткиле жана эч кайсы учурда андан баш тартпагыла. Эгерде силер менин окуумду ишенимдүү кармасаңар бактылуу болосунар.

Менин окуумдагы эң башкысы – бул өз жанын көзөмөлдөө. Өз каалоонду кармай жана өзүңдү жеңе билүү. Өзүңдү туура алыш жүрүп, жан дүйнөндү таза кармап, өз сөзүңө дайыма туруктуу болуу керек. Каалоону токтолуп, каар-ачууну унуп, жамандыктан

Будда Шакъямуни

алыс болуп, жашоонун бейопасыздыгын эч качан унутпoo керек.

Эгерде жүрөккө жамандык жана каалоо конуп калса, аларды жеңе билүү керек. Жүрөккө багынбагыла, өз жүрөгүндүн кожоюну болушун керек.

Жүрөк адамды Будда да, айбан да кылат. Адам жаңылышып азезил да болуп калат, ал эми көзү ачылып, тазарып–Будда болот. Жан дүйнөнөр менен таза, пакиза болгула жана туура жолдон тайбагыла.

3. Менин окуумду жетекчиликке алыш, бири-бириңер менен ынтымакта жана тынчтыкта жашагыла, бири-бириңерди урматтагыла жана өз ара талашпагыла. Сүт менен суудай ынак болгула, май сууну түрткөндөй бири-бириңерди түрпөгүлө.

Менин окуумдун артынан чогуу түшкүлө, бирге окугула, бирге өзүңөрдү өстүрүп таптагыла, бири-бириңерге жардам бергиле, туура жолдун кубанычын бөлүшкүлө. Арзыбаган нерсеге алагды болуп, пайдасыз нерсеге бекер эле убакытты коротпогула, көз ачылуунун, тазаруунун гүлүн үзүп, туура жолдун мөмөсүн таткыла.

Силерге берип жаткан окууну, мен көз ачылуу, тунуу жолу менен алдым. Силер аны бекем кармап, бардык жерде анын багыты менен болушуцар керек. Менин окуумду ээрчибеген, менин жанымда турса да мени көрбөйт. А ким окуунун артынан түшсө, ал

канчалык менден алыста болбосун, дайыма мени менен бирге болот.

4. Окуучуларым, менин өмүрүм аягына чыгып келе жатат. Силер менен коштошуу жакындоодо. Бирок кайгырбагыла. Жашоо оопасыз, дүйнөгө түркүк болгон эч ким жок. Мен өлгөндөн кийин, менин денем эски арабадай чирийт. Бул адамзат тиরүүлүгүнүн бейопасыздыгын дагы бир ашыкча далили болот.

Кайгырбагыла. Түбөлүктүү, өзгөрбөс эч нерсенин болбосутугун түшүнгүлө жана адам тириүлүгүнүн табиятын аңдап көргүлө. Өзгөрүп тургандын өзгөрбөөсүн каалабагыла. Бул ишке ашкыс.

Силердин сергектигиңер бошоп калганда, турмуш кумарынын азезили силерди ар бир минутада кыйраттууга даяр. Эгерде силердин бөлмөңөргө уулу жылан кирип алса, аны өз бөлмөңөрдөн кууп чыгармайын, тынч уктай албайсыңар.

Турмуштук кумардын азезилин кууш керек. Турмуштук кумардын жылаанын айдан чыгуу керек. Силер жан дүйнөнөрдү сергек туруп коргошуңар керек.

5. Окуучуларым, менин күнүм бүттү. Бирок унутпагыла, бул менин денемдин гана өлүмү экенин.

Будда Шакъямуни

Адам денесин ата-энесинен алат жана аны тамак-аш менен кармайт, ошондуктан ооруларга тушугат, ал жараатты тез алат жана акыр аягындагы тагдыры — бузулуу.

Будданын табияты, манзызы денеде эмес, ал көз ачылуу, тазаланууда. Дене талкаланат, бирок көз ачылуу тазалануу чындыкта жана Дхарманын ишинде түбөкүк жашайт. Мени, менин денемди көрүп турган эмес, менин окуумду таанып-билген көрөт.

Менин көзүм өткөндөн кийин силердин окуутуучунар Дхарма болот, мен силерге таштап кетүүчү да Дхарма. Силер аны сактап, ошону менен мага кызмат кылышынар керек.

Окуучуларым, өз өмүрүмдүн 45 жылында, эмнени айтуум керек болсо, баарын айттым, эмне жасашым керек болсо, баарын жасадым. Менде силерге айтаар башка жашыруун сырым жок. Менин ичимде да, менин сыртымда да жок. Мен эмнени айтуу керек болсо, баарын айттым.

Окуучуларым, менин ичеер суум түгөндү. Мен Нирванага өтөм. Бул менин акыркы сөзүм."

II ГЛАВА ТҮБӨЛҮК БУДДА

1. БУДДАНЫН КАЙРЫМДУУЛУГУ ЖАНА АЛГАН МИЛДЕТТЕРИ

1. Будданын руху — бул Эң Жогорку кайрымдуулук жана Эң Жогорку боорукерлик. Эң Жогорку кайрымдуулук — бул Будданын, кантип болбосун бардык адамдарды сактап калуу тилеги.

Жогорку боорукерлик — бул Будданын адамдар менен кошо ооруп, кошо кыйналуусу. Наристесин сүйгөн энедей, Будданын руху адамды бир мүнөт да кайдыгер калтырбайт, аны коргойт, багат жана коркунучтуу учурлардан куткарат. Будда эч качан адамды кайдыгер калтырбайт. Ал үчүн адамдардын кыйналганы — анын кыйналуусу, адамдардын кубанычы — анын кубанычы.

Будданын Эң Жогорку боорукерлиги адамдарга кызмат кылат. Эң Жогорку боор ооруну сезип, адамдар Ага ишение баштайт. А ишеним көз ачылуу, тазарууга алып барат. Бул эне наристесине болгон сүйүүсү аркылуу өзүн эне катары аңдап билүүсүнү окшош. А эне мээримине бөлөнгөн бала, өзүн жылуулукта жана бейпилдикте сезет.

Тұбөлүк Будда

Бирок адамдар Будданын бул рухун тұшунө бербейт. Мына ошондуктан алар турмуш кумарынын тұтқунау тұшұп, азап тартышат, қыйналышат, адашат. Жаман иштердин зилдей баскан оордугунаң демигип, алар адашуунун бир тоосунаң әкинчи тоосуна өтүшөт.

2. Будданын кайрымдуулугу жана боорукерлиги ушул дүйнө менен эле чектелбейт. Алар тұбөлүк жана өзүнүн чегин билбейт. Алар абалтан болгон, адамдар бул дүйнөдө төрөлүп-олуп, адашып-қыйнала баштаганга чейин.

Будда адамдар алдына ар дайым, аларға таанымал, жакын кейипте корүнот жана аларды куткаруу үчүн мүмкүн болгондун баарын жасайт.

Будда Шакья элинин ханзаадасы болуп төрөлүп, хансарайды таштап, әлди окутуп жүрүп дүйнөдөн өтөт. Ошонусу менен адамдарға өлүмдүн табиятын тааныбайт.

Адамдардың жаңылуусунун чеги жок жана Будданын ишинин да чеги жок. Адамдардың күнөөлөрүнүн да чеги жок, Будданын кайрымдуулугунаң жана боорукерлигинин чеги жок.

Ошондуктан Будда көз ачылуу, тазалануунун жолуна түшүп, улуу төрт милдетті мойнуна алған. Бириңчи милдет – бардық адамдарды сактап калуу. Экинчи милдет – бардық адашууларды жок кылуу. Үчүнчүү милдет – бардық окууларды изилдең окуу. Төртүнчүү милдет – көз ачылуу, тазаланууга жетишүү. Мына ушул төрт милдетті алышп, Будда өзүнүн көз ачылууга жолун баштаган. Өз жолунун башталышында анын ушул төрт милдетті алышы, Будданын жаны Эң Жогорку мәэримдүүлүк жана Эң Жогорку боорукерлик экенин, адамдарды куткарууну жалындап каалаганын гана билдирет.

3. Өзүнүн рухий жактан өсүп-жетилүүсү үчүн Будда бириңчиден тириүү жандарды өлтүрүү күнөөсүнөн арылып, адамдардын узак өмүр сүрүүсүн каалаган.

Будда адамдар уурулук кылуу күнөөсүнөн арылып, эмнени кааласа, ошого жетишин каалаган.

Будда нысаптын азгырыгынан бошоп, адамдардын башкаларга жамандық каалабасын, алардын чаңкоо жана ачарчылыкты билбөөсүн каалаган.

Өзүнүн өсүп-жетилүүсү үчүн Будда калптан бошонуп, инсан чындыкты гана айткан адамга таандық жан бейпилдигин билүүсүн каалаган.

Тұбөлүк Будда

Эки тилдүүлүктөн бошоп, адамдардын тынчтыкта жана ынтымакта жашап, биргелешип туура жолду издөөсүн каалаган.

Будда адамдардын кесир сүйлөөдөн бошонуп жана жан дүйнөсү бейпилдикке бөлөнүп, тынчтыкта болуп, алар кооптонууну билбешин каалаган.

Адамдар оозарлык сүйлөө кемчилигинен арылып, адамдардын бири–бирине сезимтал жана аяр болушун каалаган.

Будда адамдардын өсүп–жетилүүсү үчүн, ач көз, сараңдыктан арылып, кең пейил болушун каалеган.

Адамдардын жек көрүүчүлүктөн арылып, бири–бирине кайрымдуу, боорукер болушун каалаган.

Аңкоолуктан арылып, инсандын себептүүлүктүн байланыш мыйзамын байкабастан, адашып жүрбөөсүн каалаган.

Мына ошентип, Будданын кайрымдуулугу жана боорукерлиги бардык адамдарга арналган. Будда баарына бакыт гана каалайт. Будда ата менен энедей, өз балдарын сүйөт жана алардын адашуу дөнөзин ийгиликтүү кечип отүшүн каалайт.

2. БУДДАНЫН ЖАРДАМГА СОЗУЛГАН КОЛУ ЖАНА КУТКАРЫЛУУ

1. Көз ачылуу, тазаруунун жээгинде турган Будданын үнүн адашуунун деңизине чөгүп бараткан адамдар укпайт. Ошодуктан ал өзү адашуунун деңизине түшүп, адамдарга жардамга келет.

Бири каяда айтылгандач бир бай адам жашаган э肯. Бир жолу анын үйү күйүп кетет. Ал кокусунан бир иш менен сыртка чыгып, кайра келсе үйү алоолонгон жалынга бөлөнгөн болот. Бай адам күйүп жаткан үйдүн ичинде ойноп отурган балдарын чакырат, бирок алар өрттү байкабай ойной беришет.

Ошондо тынчсызданган ата: "Еалдар! Менде укмуштай сонун оюнчуктар бар. Алгыла", – деп кыйкырат. Оюнчуктар жөнүндө уккан балдар, күйүп жаткан үйдөн көчөгө чуркап чыгып, аман калышат.

Биздин жашоо өрттөнүп жаткан үйгө окшош. Бирок адамдар турмуштун жалындал қүйүп жатканын байкабай, өмүрүн тобокелге салып, жашоосун уланта беришет. Ошондуктан Будда Эң Жогорку боорукерликти, адамдарды сактап калуу үчүн баарын жасайт.

Тұболов Құдда

2. Башка бир икайда минтип айтылат. Илгери бир бай адамдын жалғыз уулу ата-әнесинин үйүн таштап, дүйнө кезип кетет, бирок ал қырсыкка кабылып, жардыланып кайырчы болуп калат.

Атасы үйүн таштап, жер кезип кеткен уулун издөөгө чыгат. Ал аны бардык жерден издейт, бирок таба албайт.

Арадан ондогон жылдар өтөт. Таптакыр жардыланган уулу атасы жашаган шаарга кокусунан келип калат.

Уулун тааныган ата кубанычы койнуна батпай, қызматкерин артынан чуркатат. Бирок уулу ишенбейт. Алданып калуудан чочуп, ал атасына барбайт.

Ошондо атасы кайрадан қызматкерин чаптырып, ал аркылуу уулуна өз үйүнөн жакшы акы төлөнүүчү қызмат сунуш кылат. Бул амалдын торуна түшкөн уулу атасынын үйүндө қызматкерлердин бири болуп иштөөгө макул болот.

Атасынын кол алдында иштеп жаткан уулуна күмөн санабай, улам маанилүү иштерди тапшырып, акырында казынасынын ачкычын колуна берет. Бирок, уулу ошондо да атасынын ишенип иштеп жатканын байкабайт.

Уулунун ушунчалык әлпек жана мээнеткеч болгонуна атасы өтө кубанат. Ичээр суусу, көроор күнү аздап баратканын билип, ал бардык туугандарын, жакындарын жана тааныштарын

чакырып, аларга минтет: "Бул менин уулум. Уулумду, мен көптөн бери издең жүргөм. Мындан кийин менин бүт байлыгым ага өтөт".

Мунун уккан уулу таңданып минтет: "Мен атамды гана таппастан, күтүүсүз жерден мынабу бардык байлыктардын ээси болуп калдым."

Икаядагы бай адам – бул Будда, ал эми адашкан уул – адамдар. Будданын кайрымдуулугу, мәэрими жана боорукерлиги жер жүзүндөгү бардык адамдарга багышталган, атанын сүйүсү жалгыз уулuna арналғандай.

Будда ар бир адамды өз уулундай көрүп окутат, ага көз ачылуу, тазаруунун кенчин берип, аны бай кылат.

3. Будданын Эң Жогорку боорукерлиги бардык адамдарды өз уулундай сүйүп, сүйүсү баарына тен. Бирок, адамдардын мүнөзү да окшош болбогондой эле, ар бир адамды күткарып калуунун өлчөмү да бирдей әмес. Буд бардык дарақтарга жана чөптөргө бирдей жааган жамғырга окшош, бирок дарақ жана чөптөр бирдей суу иче бербейт.

4. Ата–энеге балдары канчалық көп болбосун, баары бирдей кымбат. Бирок алардын ичинен бирөөсү ооруп калса, ал баарынан жакын көрүнөт.

Будданын Эң жогорку боорукерлиги бардык адамдарга бирдей, бирок ал көбүрөөк сүйүүнү жана

Тұбөлүк Будда

кам көрүүнү әң оор күноо қылгандарга же өзүнүн ақылсыз иштеринен кыйналып жаткандарга багыттайт.

Чыгыштан чыгып нур таратып, баарын өстүрүүчү күн сымал, Будда да адамдар арасына келип, жамандыкты талкалап, жакшылыкты бөпөлөп, ақылга нур чачат, наадандыктын кара түнүн айдап, адамдарды көз ачылуу, тунууга алыш барат.

Будда – сүйүктүү ата жана боорукер эне. Будда кайрымдуулуктан жана боорукерликтен жер жүзүндөгү бардык адамдардын жыргалчылыгына кызмат кылат. Будданын кайрымдуулугу жана боорукерлигисиз адамдар куткарыла албайт. Баары Будданын балдарындай, Бууданын куткаруу үчүн сунулган колуна таазим этиш керек.

3. ТҰБӨЛҮК БУДДА

1. Адамдар ойлошот, Будда ханзаада болуп төрөлүп, хансарайды таштап кетип, кечил болуп, андан кийин көз ачылуу, тазаланууга жетишкен деп, бирок чындыгында Будда дүйнөдө тұбөлүк болгон, Анын башталышы да, аягы да жок.

Тұбөлүк бар болгон Будда ар бир адамды жакши билет жана адамдарды мүмкүн болгон каражаттын баары менен куткарат.

Будда айткан тұбөлүк Дхармада калп жок. Будда бул дүйнөдөгү бардық нерсенин кандай экенин так билет жана ошого адамдарды окутат.

Дүйнөдө бардық нерсе кандай болсо, дал өзүндөй кылып таанып-билүү кыйын. Анткени дүйнөдө туурадай көрүнгөн нерсе туура эмес, туура эместей көрүнгөн нерсе туура болуп чыгат. Ақыл-эссиз адамдар бул дүйнөнү түшүнө албайт.

Бир гана Будда баары кандай болсо, ошондой түшүнө алат. Ошондуктан ал бул туура, бул туура эмес деп айтпайт. Ал бул жакшы, бул жаман деп да айтпайт, ал акыйкатта кандай болсо, дал ошондой дейт.

"Бардық адамдар өзүнүн мұнозүнө ылайыктап, иши жана ишеними менен жакшылык кылуу керек" — деп окутат Будда.

2. Будда сөз менен эле эмес, иш менен да окутат. Будданын өмүрүнүн башталышы жана аяғы болбосо да, ал өздөрүнүн кумарлары менен жашаган адамдардың көзүн ачуу үчүн өлөт жана Өз өлүмү менен адам өмүрү өлүм менен аяктаарын көрсөтөт.

Мына бизде көп балалуу дарыгер бар. А бирде коңшулаш өлкөгө сапарга жөнөйт. Анын жогунда балдары уу ичиp өздөрүн жаман сезе баштайт. Саякаттан кайткан дарыгер коркуп кетип, балдарына дары берет.

Тұбөлүк Будда

Чийинден чыгып, бузула элек балдары дарыны ичип сакайып кетишет. Ал эми бузулған балдары дарыны ичпей коюшат.

Балдарын дарылап сакайтуу үчүн дарыгер амал колдонууну чечет. Ал өз балдарын "Мен алыска, узак мезгилге саякатка чыгышым керек. Мен эми картайып калдым, качан олорумду билбейм. Эгерде менин өлүмүм жөнүндө кабар уксанаар, мен калтырган дарыны ичкile да сакайтыла" — дейт. Ошентип ал узак саякатка чыгып кетет. Жолдо ал кызматкерин үйүнө жиберип, балдарына өз өлүмү жөнүндө кабар айттырат.

Мындаидай кабарды угуп, балдар терең кайтыга батышат. "Биздин атабыз өлүп калды. Эми бизди эч ким коргобойт" – деп ыйлашат. Аргасыздыкта жана кайғыда атасынын сөзүн эсептешип, ал калтырган дарыны ичишет да айыгып кетишет.

Дарыгер-атаны калп айтканы үчүн жемелөөгө болобу? Будда да дал ушул дарыгерге оқшош. Өз каалоолорунан улам сокур болгон адамдарды куттаруу үчүн, бул дүйнөдө төрөлүү жана өлүү бар экенин ал адамдарга көрсөттү.

III ГЛАВА

БУДДАНЫН ОБРАЗДАРЫ ЖАНА АНЫН ЖАКШЫ КАСИЕТТЕРИ

1. БУДДАНЫН ҮЧ ОБРАЗЫ

1. Будданы образдан же формадан издөө керек эмес. Форма жана образ — бул анык Будда эмес. Анык Будда — көз ачылууда, тазаланууда, башка эч нерсе эмес. Ким көз ачылуу, тазарууга жетишсе, ал анык Будданы көрөт.

Эгерде кимdir бироо Будданы көрдүм десе, бул илим — билимсиз көздүн жанылуусу. Будданын чыныгы, анык образы эч кимге көрүнбөйт. Боёк менен Будданын сүрөтүн тартып, сөз менен Будданын образын сүрөттөп жазуу такыр мүмкүн эмес.

Образы бар нерселер Будда эмес. Будданын образы жок. Ошол эле убакта Буддда түркүн керемет сулуу образдарда көрүнөт.

Будданын образы жана Анын касиеттери

Эгерде кимдир-бирөө кандай формада экендине карабай Будданы айкын көрсө, бул демек, ал Будданы көрүү жөндөмүнө ээ болду дегендик.

2. Будданын денеси – бул тазаруунун, арылуунун өзү, бузулууну билбеген, түбөлүк жараган нерсе. Бул дene эмес, азык менен кармалып турган түбөлүк дene, бүткүл турпаты акылдан турат. Ал коркунучту да, кеселди да билбейт. Ал түбөлүк жана өзгөргүс.

Ошондуктан Будда эч качан бузулбайт. Көз ачылуу, тазаруу набыт болмоюнча, Будда да набыт болбайт. Тазаруу акылдын нуру катары байкалыш чыгат, ошол адамдардын көзүн ачып, тазартат жана Будданын дүйнөсүн түзөт.

Мына ушул акыйкatty таанып билген адам Будданын уулу же кызы болуп калат, Буддадан окууну алат, анын жолуна түшүп, өзүнөн кийинки муундарга мураска откөрүп берет. Будданын күчүнөн кереметтүүрөөк нерсе жок.

3. Будданын үч денеси бар. Алардын бир Дхармакая же Будданын нак табияты. Экинчиси – Самбхогакая же Будданын дарамети. Үчүнчүсү – Нирманакая же Будданын көрүнүү формасы.

Будданын образы жана Анын касиеттери

Дхармакая – бул Дхарманын өзү. Ал эми Дхарманын өзү акыйкат менен ақылдын кошулуусунан башка нерсе эмес, мына ошол акыйкatty таанып-билигүү аракеттенген.

Дхарма – бул Будданын өзү. Будданын формасы да, түрү-түсү да жок. Түсү да, формасы да жок болгондуктан Ал эч жактан келбейт жана эч жакка кетпейт, Ал болбогон жер жок. Ал чексиз асмандай, баарынын жана бардык нерсенин үстүндө жайылып жатат.

Будда, адамдар Аны бар, жашайт деп ойлогондон эле бар эмес. Адамдар Ал жөнүндө унутуп калгандыктан эле, Ал жоголуп кетпейт. Ал адамдар кубанып жатканда эле келбейт жана адамдар жалкоолонуп жатканда эле кетпейт. Адамдар эмне деп ойлобосун жана сезбесин, Будда баарында жана бардык жерде бар, тирүү.

Будданын денеси бардык дүйнөнү толтуруп турат, ал бардык жерде бар, Ал жөнүндө адамдар кандай ойлогонуна карабай түбөлүк.

4. Самбхогакая – бул формага ээ болбогон Дхармакая – Будданын көрүнүп чыгышы. Кыйналуудагы адамдарды куткаруу учун Ал адамдардын көз алдына кандайдыр бир кейипте көрүнүп чыгат да, өзүн физикалык синоолорго салып, өз атын айтат жана адамдарды куткарууга жол баштайт.

Будданын образы жана Анын касиеттери

Мына ушул Будданын табияты – эң жогорку боорукерлик. Ал адамдарды мүмкүн болгон бардык каражаттар менен куткарат. Ал баарын жутуп кетүүчү өрт сымал, турмуштук кумарлардын отун күйгүзүп кетет. Ал чаңды сапырып айдал кеткен шамалдай жаңылануунун чаңын айдал кетет.

Нирманакая – бул Будда, адамдарды куткаруу үчүн өз алдындагы адамдын кандай экендигине карап, кандайдыр бир кейипте көрүнүп чыгат. Ал бул дүйнөдө төрөлөт, жашоону таштап кетет жана көз ачылуу, тазарууга жетет. Ал мүмкүн болгон каражаттардын баары менен адамдарды туура жолго үндөйт, оору менен өлүмдү көрсөтүп, аларды эскертет.

Будданын абалтан бир денеси бар – ал Дхармакая. Бирок адамдар ар түрдүү мүнөзгө ээ болгондуктан, Ал алардын алдына ар түрдүү кейипте көрүнөт. Будданы издеөчүлөр өздөрүнүн жандыйнөсүнө жана жөндөмүнө жараша Буддаын ар түрдүү образдарын көрсө да, Будда алардын баарын бир гана акыйкатка окутат.

Негизинен Будданын денеси үч түрдүү денеге болуңсө да, бул бир гана максатка жетүү үчүн жасалат. Бул максат – адамдарды куткаруу.

Будданын түгөнгүс жана түбөлүк денеси бардык дүйнөлөрдө, баарында жана бардык жерде болсо да, бул дene – Будда эмес, анткени Будданын денеси жок. Будданын денеси – бул көз ачылуу, тазаруу, Ал

өзү менен бүт дүйнөнү толтурат. Акыйкатка жеткен адамдын алдына Будда сөзсүз чыгып көрүнөт.

2. БУДДАНЫН КӨРҮНҮҮСҮ

1. Будда бул дүйнөгө сейрек көрүнөт. Азыркы кезде Будда, бул дүйнөдө көз ачылуу, тазарууга жетишип, Дхарманы окутуп, күмөндүүлөрдүн торлорун үзүп, кумардын жана көз байланып жетеленүүнүн тамырларын жулуп, жамандыктын булагын тосууда. Ал бул Дүйнөдө эч кандай тоскоолсуз, ээн эркин жүрөт. Будданы сүйүүдөн жана урматтоодон өткөн жакшылык жок.

Будда бул дүйнөгө Дхарманы айтуу жана адамдарга чыныгы бакытты берүү үчүн келет. Анткени Будда кыйналуудагы адамды таштай албайт, Ал бул дүйнөгө жан дүйнөсү боор ооруга, кыйналууга толо келет.

Мына бул дүйнөдо акыйкаты жок, адилетсиздик өкүм сүргөн, адамдар каалоо-энсоого чөгүп, физикалык да, ыймандык да жактан бузулуп жатат. Жашоо бул жерде кыска, Дхармага окутуу, аны айтуу ото кыйын. Адамдарга болгон эң Жогорку боорукерликтен гана Будда бул кыйынчылыктарды жеңе алат.

2. Будда ар бир адам үчүн бул дүйнөдөгү эң жак-

Будданын образы жана Анын касиеттери

шы дос. Эгерде Ал турмуш кумарынын оор запкысынан кыйналган адамды көрсө, Ал мына ошол оор жүктүү өзүнүн ийинине алат.

Будда – бул дүйнөдөгү чыныгы окутуучу. Эгерде Ал акыл-эссиз адамды көрсө, адашуудан кыйналып жаткан, Ал акылдын жарыгы менен анын көз алдындагы каранғылыкты таратат.

Кичинекей музоо энесинин алдынан кетпегендей, Будданын окуусун билип калган да Андан алыс кетпейт. Анткени Анын окуусун угуу – ар дайым кубаныч тартуулайт.

3. Качан ай көрүнбөй калганда, адамдар ай батты деп айтышат. Качан ай көрүнгөндө, ай чыкты дешет. Бирок ай дайыма асманда турат, ал батпайт да, чыкпайт да. Будда да ошондой. Будда түбөлүк жашайт, бар. Ал төрөлбөйт жана өлбөйт. Ал адамдарга акыйкатты көрсөтүү үчүн гана төрөлөт жана өлөт.

Адамдар ай толуп барат же кетип баратат дейт, бирок ал дайыма толук, толбойт да, кемибейт да. Будда да ошондой. Будда түбөлүк жашайт, бар. Ал төрөлбөйт жана өлбөйт. Ал адамдарга гана төрөлүп, өлгөндөй болуп көрүнөт.

Ай баарына жана бардык нерсенин үстүнөн чыгып көрүнөт. Шаар үстүнөн да, айыл үстүнөн да,

тоолор үстүнөн да, дарыялар үстүнөн да, көлдөн да, кумурадан да, бариктин учундагы шүүдүрүм тамчысынан да көрүнөт. Айлуу түндө адам баратканда ай дайыма адамлы ээрчип жүрөт. Айдын өзү өзгөрбөйт, бирок аны кандај адам карагандыгына жараша ал башкача болуп көрүнөт. Будда да ошондой. Ал ар дайым адамдардын артында жүрүп, алардын алдына ар түрдүү кейипте чыгат. Будда түбөлүк жашайт, Ал өзгөргүс.

4. Будда бул дүйнөгө эч себепсиз эле келип кете бербейт. Качан адамдарды куткарууга шарт он түзүлсө Ал бул дүйнөдө пайда болот. Качан шарттын түзүлүшү өтүп баратканда, Ал бул дүйнөдөн өтүп кетет.

Өзүнүн көрүнүп чыгуусунда Будда торөлүп, өлсө да, а чындыгында Ал торөлбөйт да, өлбөйт да. Мына ушул акыйкат чындыкка жетип, Будданын торөлүп-өлүүсүнө жана айланадагылардын дайыма, тынбай өзгөрүүсүнө танданбай жана кайтыrbай, көз ачылуу, тазарууга жетишип, Эң Жогорку акылды алуу керек.

Будданын денеси жок, бул тазаруунун, жаркыроонун жүзөгө ашуусу. Дене – бул идиш гана. Эгерде идишке көз ачылуу, тунууну салса – анда ал Будда болуп калат. Ким денени Будда деп эсептеп жана анын дене өлүмүнө кайтырса, ал чыныгы Будданы көрө албайт.

Чындыгында бардык нерселер өзүнүн жашоосунда жана турмушунда боштукта жана алардын ортосунда эч кандай айырмасы жок. Алар пайда болуу жана жоголууга, келүү жана кетүүгө, жакшылык жана жамандыкка карабай бар жана жашайт.

Бардык ушундай айрып болүүлөр адамдардын мурдатан калыптанган ынанымы менен нерселерге карагандыктан келип чыгат. Будданын образы боюнча да ошондой. Акыйкатта чыныгы Будда эч качан пайда болбайт жана жок болбайт.

3. БУДДАНЫН ЖАКШЫ КАСИЕТТЕРИ

1. Будда беш жакшы касиети боюнча урматка ээ: эц сонун жүрүш-турушу, эц чыгаан акылы, дин жайылтуучу эц сонун жөндөмү жана адамдарды туура жолго салуудагы эц чыгаан жөндөмү.

Андан сырткары, Будда сегиз жөндөмдүүлүкө ээ. Биринчиiden, Ал адамга бак-таалай жана ырыс тартуулайт. Экинчиiden, Будданын окуусу бул дүйнөгө пайда апкелет. Үчүнчүдөн, Ал жакшылык жана жамандык, туура жана туура эмес жөнүндө туура окутат. Төртүнчүдөн, Ал адамдарды туура жолго окутат жана аларды көз ачылуу, тазартууга алпарат. Бешинчиiden, Ал баарын бир жол менен

алпарат. Алтынчыдан, текебердүүлүк жана менменсинип мактануучулук Буддага жат. Жетинчилен, Ал өз сөзүндө турат жана эмне деп айтса ошондой иш жасайт. Сегизинчилен, жоторудагы касиеттеринин шарапатынан ал өзүнүн анттарын жана өзүнө алган милдеттерин сөзсүз аткарат.

Сүкүт аркылуу Будда тынчтык жана бейпилдик алат, баарына мээрими жана боорукерлиги ашат. Ал толук кумарсыздыкка жетишип, жан дүйнөсүндөгү бардык жамандыктан арылат жана таза жан дүйнөлүү бакытка жетет.

2. Будда бардык адамдардын атасы жана энеси. Баланын 16 айлыгына чейин бала менен ата-эне наристенин тили менен сүйлөшүп, андан кийин гана чондордун тили менен сүйлөөгө үйрөтө баштагандай эле, Будда да өзүнүн окуусуна адамдардын сөзү менен окутуп, адамдардын арасына ошондой эле кейипте чыгат, алар аны билиши үчүн. Ошентип Ал адамдарды көшүлгөн жана бейпил түнгө алыш өтөт.

Будда өзүнүн окуусун бир тилде айтат, а адамдар Аны ар кимиси өзүнчө түшүнүшөт жана Будда мага гана кайрылууда деп ойлошот.

Будданын жан дүйнөсү адашып жүргөндөр үчүн кол жеткис, аны сөз менен сүрөттөп жазуу мүмкүн эмес, икая аркылуу гана түшүндүрүүтө мүмкүн.

Ганганын суусун таш бака жана балыктар, жылкылар, пилдер жана башка жаныбарлар дайыма ылайласа да, ал дайыма тунук. Будда да ошондой. Башка динге ишенген канчалаган балык жана ташбакалар сүзүп суунун тынчын алса да, Будданын Дхармасы мурдагыдай таза жана кенебес бойдон кала берет.

3. Будданын ақылы бардык ақыйкаттарды билет. Будда четтоөлөрдөн качат жана орто жолду кармайт. Бардык жазуу жана тилдерден жогору тургандыктан, ал бардык адамдардын оюн билет жана бир ирмемде бүткүл дүйнөнү өз ақылы менен курчап алат.

Ченемсиз денизде бардык жылдыздар чагылгандай эле, Будданын ақылынын денизинде бардык адамдардын ниети жана ою чагылышын турат. Ошондуктан Будданы олужа деп аташат.

Будданын ақылы адамдардын кургап калган жан дүйнөсүн сугарат, аларга шоола берет, жашоо мааниси эмнеде экендигине адамдарды окутат, гүлдөөнүн жана жок болуунун чындыгын көрүүгө, себеп жана жыйынтыкты байкоого көздү ачат. Будданын ақылы менен гана адамдар бул дүйнөнү таанып билишет.

4. Будда адамдар алдына Будданын образында эле көрүнбөйт. Кээде Ал ибилистин образында, кээде — аялдын образында, кээде кудайдын, падышанын же

министрдин кейпинде келет, Ал кумарпоздун үйүнө да, сойкунун үйүнө да келет.

Жугуштуу ооруу күчөгөндө, Будда дарыгер болуп, баарына дары берет жана өз окуусун айтат, жайылтат. Качан согуш чыкканда, адамдар кырсыктан оолак болуш үчүн, Ал туура окууга үндөйт, окууну баяндайт. Ким бир көз карашты бекем кармаса, Ал андай кишини дүйнөдө өзгөрбөс, дайым туруктуу нерсе жок экендин окутат. Ким кекирейүү менен өзүмчүлдаүккө толо болсо, Ал аны жупунулукка жана башкалар үчүн жан берүүгө даяр болууга окутат. Ал эми турмуштук кумардын жыргалына батып жашагандарга Ал дүйнөнүн шорун жана бактысыздыгын көрсөтөт.

Будданын бардык аракеттери жашоонун бардык түрүндө, учурунда көрүнгөн, Дхармакаядан (Будданын абсолюттуу табияты) чыгат. Анын түгөнбөс жашоосу жана түгөнбөс куткаруунун жарыгы Дхармакаядан чыгат.

5. Өрттөнүп жаткан үйдөй сыйктуу бул дүйнөдө жашоо бейпил эмес. Адамдар карангы түркөйлүкто жашайт, алар ачууланат, ич күйдүлүк кылат, бири-бирине таарынышат, турмуштук кумарлар алардын жашоосун бүлгүнгө учуратат. Жаш наристеге эне керек болгондой эле, адамдарга Будданын кайрымдуулугу жана боорукерлиги керек.

Будданын образы жана Анын касиеттери

Будда бардык ыйыктардын ыйыгы. Ал ушул дүйнөнүн атасы. Ошондуктан бардык адамдар Анын балдары. Адамдар ырахат алууну издейт жана кырсыкты алдынан көрө билүүчү ақылга ээ эмес. Бул дүйнө кыйналууларга толгон, анда дайыма карылыктын, оорунун оту жалындап турат.

Будда болсо адашуунун жалыны капитаган дүйнөдөн сырт, тынч токойдо туруп: "Бул менин дүйнөм. Анда жашагандардын баары менин балдарым. Түгөнгүс кыйналуудан аларды мен гана куткара аlam," — дейт.

Будда акыйкатта Дхарманын улуу падышасы, Ал өз окуусун каалагандай айтып, түшүнтө алат. Будда бул дүйнөгө адамдарды бейпилдикке бөлөө жана бакыт берүү үчүн келген. Адамдарды куткаруу үчүн, Ал Дхарманы окутат. Бирок адамдар кумарга берилгендиктен Аны угушпайт жана Ага көнүл бурушпайт.

Бирок, бул окууну угуп кубанган адамдар башка дүйнөгө өткөрүдөт, ал жерден алар адашуунун дүйнөсүнө кайра келишпейт. Будда айткандай "Менин окуумду ишенгендер гана кабыл ала алат. Буддага кургак ақыл-эс менен эмес, ишенүү менен гана жетүүгө болот". Ошондуктан Будданын окуусуна кулак салып, анын жолун бекем кармоо керек.